

Lüganuse vald

Sissejuhatus

Lüganuse valla valimiskomisjoni poolt valimistulemuste väljakuulutamise moodustati 20. oktoobril 2017.aastal Kiviõli linna, Sonda valla ja Lüganuse valla ühinemisega uus haldusüksus Lüganuse vald (kogupindala 598,8 km² ja rahvaarv 9155 Statistikaameti seisuga 01.01.2017). Lüganuse valla haldusterritooriumil on kaks vallasisest linna - Kiviõli ja Püssi, kolm alevikku – Lüganuse, Sonda, Erra ja 48 küla – Aa, Aidu, Aidu-Liiva, Aidu-Nõmme, Aidu-Sooküla, Aruküla, Arupäälse, Aruvälja, Hirmuse, Irvalla, Jabara, Koolma, Kopli, Kulja, Liimala, Lipu, Lohkuse, Lümatu, Maidla, Matka, Mehide, Moldova, Mustmäta, Oandu, Ojamaa, Piilse, Purtse, Rebu, Rääsa, Salaküla, Savala, Sirtsu, Soonurme, Tarumaa, Uniküla, Varja, Veneoja, Virunurme, Voorepera, Erra-Liiva, Varinurme, Koljala, Nüri, Uljaste, Vainu, Satsu, Ilmaste ja Vana-Sonda.

Kiviõli linn on kirde Eesti lääneserval 11,75 ruutkilomeetril asuv ala 5347 elanikuga (Statistikaameti seisuga 01.01.2017.a) ja kahe tuhande ning Varinurme ja Küttejõu linnajaoga väikelinn. Linna loodeosa võtavad enda alla põlevkivi utmise jääkproduktide ladustamise tagajärjel tekkinud tehismäed.

15. juunil 1946. aastal omistati Kiviõlile linna staatus. 1957.aastast kuni 1991. aastani kuulus Kiviõli ühe osana Kohtla-Järve linna koosseisu. Iseseisev omavalitsuslik staatus taastati Kiviõlile 10. jaanuaril 1991.aastal, seda kuni 2017. aasta 20. oktoobrini, mil moodustati uus Lüganuse vald. (andmed Vikipeediast).

Kiviõli linnas tegutseb kaks kooli – Kiviõli 1. Keskkool ja Kiviõli Vene Kool. Lapsed ja noored saavad omandada huvialaharidust Kiviõli Kunstide Koolis. Nüüdseks Lüganuse vallavalitsuse hallatavate asutustena tegutsevad Kiviõli linnas lasteaed Kannike, Kiviõli Rahvamaja, Linnaraamatukogu ning Kiviõli Rahvamaja ruumides tegutsev noortekeskus. Alates 2006. aasta detsembrist on avatud Kiviõli Päevakeskus, kus leidub tegevust nii eakatele kui ka erivajadustega inimestele.

Peamiseks tööstusettevõtteks on Kiviõli Keemiakombinaat, kust saavad tööd ka inimesed väljastpoolt haldusterritooriumi.

Kaugus nii Ida-Virumaa keskusest Jõhvist kui ka Lääne-Virumaa keskusest Rakverest on 36 kilomeetrit, Tallinnast 130 kilomeetrit. Tallinn – Narva maanteel asuvast Sämi ristmikust on Kiviõli linnani 23 kilomeetrit ning Varja külast 15 kilomeetrit.

Püssi linn asub Purtse jõe Ida-Roodu jõe läänekaldal. Püssit kui maakohta mainiti esmakordselt 1472. aastal (*Püssz*). Tol ajal oli Püssi alev raskesti läbitav soine maa-ala.

Linna territoorium on kuulunud Lüganuse kihelkonda. Püssi alevile pandi alus 1869. aastal alustatud Paldiski–Peterburi raudtee ehitusega. Vähem kui kahe aastaga valmis 4. klassi jaam (hävis sõjas 1944. aastal).

Esimeseks tööstusettevõtteks oli Püssi mõisa saeveski Purtse jõe kaldal. Seoses sellega on Püssi mõisa nimetatud ka Uue-Purtseks (*Neu-Isenhof*).

Praeguse linna territooriumil töötasid ka kohvitööstus, mööblitöökojad, nahaparkimistöökodad, elektrijaam. Viimane ehitati siia 1930. aastate lõpus. Suurärimees Anton Nurk kauples Püssis aga soolast-rauast moodsate masinateni.

1926. aastal valmis Püssi mõisa härrastemaja varemeil Püssi koolimaja (käesoleval ajal Lüganuse keskkool).

Püssi sai aleviks 1954.aastal ja linnaks 1993.aastal (andmed Vikipeediast).

Püssi linnas tegutseb hoogsasti Püssi Rahvamaja, üks lasteaed ja Noortekeskus.

Sonda alevikul ei ole pikka ajalugu. Ümbritsetuna neljast suurest soost- Sirtsu, Kuresoo, Muraka raba ja Uljaste soo, jäi metsaküla eemale suurtest teedest. Aleviku teke on seotud Balti raudtee avamisega 1870. aastal. 1897. aastal ehitati raudteejaam praegusesse asukohta ja seda nimetataksegi teatmeteostes Sonda aleviku kujunemise alguseks. Aastatel 1920-1930 hoogustus ehitustegevus ning anti välja krunte majade ehitamiseks. Sondal oli raudteeühendus ka Aseriga, kust toodi tsemenditehase toodangut, et seda suurt raudteed pidi edasi saata.

Sonda alevikus asuvad Sonda Põhikool, lasteaed, raamatukogu, rahvamaja ja ambulatoorium. Lähimad linnad Sondast on Kiviõli (10 km), Rakvere (30 km) ja Jõhvi (40 km).

Erra asustus kuulub juba väga kaugesse minevikku. Külana on Errat mainitud esmakordselt 1241. aastal. (Id. Heraes).

Erra alevikus asub lasteaed ning alates 2017. aastast on avatud endises raamatukogus ka noortekeskus.

Lüganuse alevik asub Püssi linnast vahetult põhjas. Lüganuset mainitakse esmakordselt 13. sajandil ja Lüganuse alevik moodustati 1975. aastal. Lüganuse külast ja Püssi asundusest. Arhitektuurimälestisena kuulub riikliku kaitse alla 14. sajandil ehitatud Lüganuse kirik koos kahe kabeli ja kirikuaiaga. Kirikuaias on säilinud vanu kiviriste, mis 17. sajandil on eesti talupoegade haul seisnud.

Lüganuse alevikus tegutseb Lüganuse Keskkool, Lüganuse Rahvamaja, Noortekeskus ja lasteaed.

Peamiseks külaks võiks ära märkida ka Maidla küla, kus tegutsevad Maidla lasteaed, Noortekeskus ja Maidla mõisahoones Maidla Põhikool.

NB! Seoses Lüganuse valla loomisega 2017. aastal on õiguskorra võrdluses lähtutud eelmiste aastatega nüüdseks liidetud linnade/valdade statistikaga.

Õiguskorra ülevaade

Tabel 1. Registreeritud kuriteod Lüganuse vallas 2015-2017 aasta

Tabel 1. Registreeritud kuriteod Ida-Virumaal ja Lüganuse vallas 2015-2017 aasta

	2015	2016	2017	+/-	+/- %
Ida-Virumaa	3556	3670	3447	-223	-6%
Lüganuse vald	153	212	164	-48	-23%
<i>sh alaealiste poolt</i>	8	14	9	-5	-36%

2017. aastal langes Lügänuſe vallas kuritegevus 2016. aastaga võrreldes 23%. Langus on ka alaealiste poolt toimepandud kuritegude osas -36% (vt tabel 1).

Peamised kuriteoliigid on varavastased, isikuvastased, avaliku rahu vastased ja liikluskuriteod (vt Joonis 1). Langus on toimunud pea kõikides eelmainitud kuriteoliikides, välja arvatud isikuvastased kuriteod, mis tõusid 30%.

Joonis 1. Peamised kuriteoliigid Lügänuſe vallas 2015- 2017 aasta

	2015	2016	2017	+/-	%-des
Varavastased	76	116	68	-48	-41%
Isikuvastased	38	40	52	12	30%
Avaliku rahu vastased	6	11	8	-3	-27%
Liikluskuriteod	28	31	26	-5	-16%
Kuriteoliigid kokku	153	212	164	-48	-23%

Tabel 2. Registreeritud väärted Lügänuſe vallas 2015-2017 aasta

Väärtegade statistikat vaadates on näha, et väärted on samuti langenud, aga alaealiste poolt toime pandud väärted on tõusnud 14,6% (vt tabel 2).

Tabel 2. Registreeritud väärted Ida-Virumaal ja Lügänuſe vallas 2015-2017 aasta

	2015	2016	2017	+/-	+/- %
Ida-Virumaa	19248	17460	17225	-235	-1,3%
Lügänuſe vald	1243	1322	1084	-238	-22,0%
sh alaealiste poolt	52	41	47	6	14,6%

Väärtegusi registreeriti Lügänuſe vallas 2017. aastal 2016. aastaga võrreldes 22% vähem.

Joonis 2. Peamised väärteliigid Lügänuſe vallas 2015-2017 aasta

	2015	2016	2017	+/-	%-des
Liiklusseadus	1003	1093	857	-236	-27,5%
Karistusseadustik	159	116	110	-6	-5,5%
Alkoholiseadus	13	20	17	-3	-17,6%
NPALS	11	40	43	3	7,0%
Tubakaseadus	6	14	11	-3	-27,3%
Väärteliigid kokku	1243	1322	1084	-238	-22,0%

Peamised väärtekorikumised Lügänuſe vallas on liiklusalased, mis on suuresti tingitud Tallinn-Narva maantee läbimisest territooriumil, kus pahatihti ületatakse kiirust vaatamata kiiruskaamera hoiatavast märgist. Tõusutrendi on teinud 2017. aastal ka narkootikumidega seotud rikkumised, seda 7% võrra (vt joonis 2).

Inimkannatanutega liiklusõnnetusi registreeriti 2017. aastal Lügänuſe vallas kolm ning liiklusõnnetustes hukkus üks inimene (vt tabel 3).

Tabel 3. Liiklusõnnetused Lügänuſe vallas 2015-2017

	2015	2016	2017	+/-	+/- %
Inimkannatanuga LÕ	4	4	7	3	42,9%
<i>neis hukkunuid</i>	0	0	1	1	100,0%
<i>neis vigastatuid</i>	8	7	7	0	0,0%

Elanike koguarv maakonna lõikes näitab kahanemise trendi. Võrreldes 2016. aastaga elab Ida-Virumaal 8381 inimest vähem. 2017. aastal langes Lügänuſe valla elanike arv 480 inimese võrra (vt tabel 4).

Tabel 4. Elanike arv Ida Virumaal ja Lügänuſe vallas 2015-2017 (Rahvastikuregistri andmetega 01.01.2018)

	2015	2016	2017	+/-	+/- %
Ida Virumaa	153312	150943	142562	-8381	-5,9%
Eakad 65-...	31363	31929	32556	627	1,9%
Tõõealised 19-64.a	96320	93643	85848	-7795	-9,1%
<i>Lügänuſe vald</i>	9653	9422	8942	-480	-5,4%
<i>Eakad 65-...</i>	2321	2314	2390	76	3,2%
<i>Tõõealised 19-64.a</i>	5820	5670	5213	-457	-8,8%
<i>Lapsed 7-18.a</i>	1027	975	901	-74	-8,2%

Õiguskord Kiviõli linnas

1. Kogukonna probleemsemaks kohaks on läbi aastate olnud varavastased kuriteod, samuti alaealiste poolt toimepandu.

Probleemi lahenduseks on elanikkonna teadlikkuse tõstmine läbi ennetuse ning informeerimine meedia kaudu. Kodanike informeerimine, et oma vara kaitseks saab igaüks ise palju teha. Samuti on oluline suhtlus kogukonna ning nende esindajatega.

2. Tõõ probleemsete riskiperede- ja isikutega käib koostõõs linna sotsiaaltõõtajaga. Politsei poolt on probleemsed pered ja aadressid kaardistatud. Reeglina on nendeks kindlad pered, kus lähisuhtevägivallajuhtumid on süstemaatilised. Linna lastekaitsetõõtajaga on hea koostõõ ning kiire infovahetus. Vajadusel pakutakse sotsiaalnõustamist või muud abi, et leida probleemidele parim lahendus.

Politsei korraldab ka ennetusprojekte ja üritusi alaealistele.

3. Linnapildis on enim murettekitavam see, et teed ületatakse selleks mitte ette nähtud kohas, ehk ei kasutata ülekäiguradasid. Teise murekohana tõuseb esile alaealiste jalgratturite poolt kaitsekiivri mittekasutamine, hoolimata neile läbi viidud loengutest.
4. Linnas on peamiseks liiklusalaseks probleemiks on autojuhtide poolt liiklusmärkide eiramine ja mobiiltelefonide kasutamine autoroolis. Võrreldes varasemate aastatega on linnas asfaltkattega teed paranenud.
5. Suviti on noorte seas populaarseks kogunemiskohaks kujunenud Kiviõli raudteejaam. Vaatamata heale valgustusele ja linnakaamerale suitsetatakse ja soditakse seinu. On olnud ka juhuseid, kus kõnnitakse raudteel, vaatamata sellele, et seal on hoiatussildid ja keelumärgid.

Õiguskord Lüganuse alevikus

6. Kogukonna probleemsemaks kohaks on läbi aastate olnud varavastased kuriteod. Varguse peamiseks kohtadeks on eramajad ja korterid.

Probleemi üheks lahenduseks võiks olla elanikkonna teadlikkuse tõstmine läbi ennetuse ning informeerimine meedia kaudu. Kodanike informeerimine, et oma vara kaitseks saab igaüks ise palju teha. Elukohast lahkumisel tuleb lukustada kõik ukсед ja aknad ning muud sissepääsu võimalused. Kõik väärtuslik, mis võiks pahalasele huvi pakkuda, tuleb peitu panna, et mitte tõmmata soovimatute külaliste liigset tähelepanu ja vältida võimalikku kuriteo ohvriks langemist. Samuti on oluline suhtlus kogukonna ning nende esindajatega (külavanematega).

7. Töö probleemsete riskiaadresside- ja isikutega käib koostöös valla sotsiaaltöötaja ja lastekaitsespetsialistiga. Politsei poolt on probleemsed pered ja aadressid kaardistatud. Reeglina on nendeks kindlad pered, kus lähisuhtevägivaldajuhtumid on süstemaatilised. Valla sotsiaaltöötaja ja lastekaitsespetsialistiga on väga hea koostöö ning kiire infovahetus. Vajadusel pakutakse sotsiaalnoustamist või muud abi valla poolt, et leida probleemidele parimad lahendused. Samamoodi käitatakse ka alaealiste õigusrikkujatega, kaasates sotsiaaltöötajat ning ka noorsoopolitseinikku. Politsei korraldab ka ennetusprojekte ja üritusi alaealistele.
8. Vaatamata hoiatavatest ja kohustavatest liiklusmärkidest on palju sõidukijuhte, kes piirkiirusepiiranguid eiravad. Peatänavate teekatted (Püssi linnas) on halvas olukorras

ja auklikud. Savala-Kiviõli terviseraja rajamisega on oluliselt langenud sõiduteel käimine, mis muutis jalakäijate liiklemise turvalisemaks ning innustas neid ka spordiga tegelema (kepikeõnd, rattasõit jne). Vaatamata Püssi linna lähedale rajatud terviserajast, eiravad alaealised ratturid liiklusreegleid, sõites sõiduteel ilma kiivrita ja nõutavate helkuriteta.

9. Koostööpartneriteks on vallvalitsus, korteriühistud ja ka erinevad ettevõtted. Kahjuks pole naabrivalvesektorite, mis oleks suureks kasuks turvalisuse tõstmisel, loomine populaarsust kogunud. Hetkel käib lagunenu naabrivalve sektori taastamine, sealhulgas ka uue eestvedaja otsingud. Abipolitseinike värbamisele suunatud tegevusi tuleks jätkata suuremas mahus. Hetkel panustavad Lüganuse valla turvalisusse kaks abipolitseinikku, kes teenindavad piirkonda nädalavahetustel.
10. Turvalisuse poolelt on politsei jaoks murettekitavaks kohaks REPO tehasele kuuluv tühjaks jäetud katlamaja. Üha enam käivad alaealised lõhkumas hoonete aknaklaase ning ronimas eluohtlikes kohtades.

Õiguskord Sonda alevikus

1. Kogukonna probleemsemaks kohaks on läbi aastate olnud varavastased kuriteod. See on seotud osaliselt suvituspiirkonna eripäraga (Uljaste järv).

Probleemi üheks lahenduseks võiks olla elanikkonna teadlikkuse tõstmine läbi ennetuse ning informeerimine meedia kaudu. Kodanike informeerimine, et oma vara kaitseks saab igaüks ise palju teha. Elukohast lahkumisel tuleb lukustada kõik ukсед ja aknad ning muud sissepääsu võimalused. Kõik väärtuslik, mis võiks pahalasele huvi pakkuda, tuleb peitu panna, et mitte tõmmata soovimatute külaliste liigset tähelepanu ja vältida võimalikku kuriteo ohvriks langemist. Samuti on oluline suhtlus kogukonna ning nende esindajatega (külavanematega).

2. Töö probleemsete riskiperede- ja isikutega käib koostöös linna sotsiaaltöötajaga. Politsei poolt on probleemsed pered ja aadressid kaardistatud. Reeglina on nendeks kindlad pered, kus lähisuhtevägivallajuhtumid on süstemaatilised. Linna lastekaitsetöötajaga on hea koostöö ning kiire infovahetus. Vajadusel pakutakse sotsiaalnoustamist või muud abi, et leida probleemidele parim lahendus.

Samamoodi käitatakse ka alaealiste õigusrikkujatega, kaasates sotsiaaltöötajat ning noorsoopolitseiniku. Politsei korraldab kokkulepitult ennetusprojekte ja üritusi alaealistele.

3. Suurim liiklusalane probleem tekib enamasti suvisel ajal, kui sõidukijuhid Sonda alevikku läbival Sämi-Lüganuse teel pahatihti kiirust ületavad.
4. Sonda vallas on hea koostöövõrgustik. Koostööpartneriteks on paljud asutused, eelkõige Kaitseliit ja aktiivsed kodanikud.